خون
فصلنامه پژوهشی
دوره ۲ شماره ۷ زمستان ۸۴ ویژه‌نامه (۳۷۲- ۳۶۵)

بررسی میزان آگاهی و دیدگاه معلمین خانم و دانش‌آموزان بالای ۱۷ سال دبیرستان‌های دخترانه استان اردبیل در مورد اهدای خون

دکتر امین بزاز عطایی[۱]، دکتر بهنام داورنیا[۲]، دکتر سعید صادقیه اهری[۳]، دکتر سیما حقیقی[۴]، دکتر احد اعظمی[۵]

چکیده

سابقه و هدف

با توجه به هدف اصلی سازمان انتقال خون که تأمین خون سالم و کافی برای بیماران و نیازمندان به خون و فرآورده‌های خونی می‌باشد، انتخاب اهداکنندگان سالم دارای اهمیت فوق‌العاده می‌باشد. از طرف دیگر زنان به‌خصوص قشر دانش‌آموز و معلمان خانم که احتمال انجام رفتارهای پرخطر کمتری نسبت به مردان دارند، منبع بسیار مهمی برای تأمین خون سالم محسوب می‌گردند. در عین حال با توجه به این‌که میزان مشارکت این قشر از جامعه در زمینه اهدای خون کمتر از آقایان در سطح کشور و بالاخص استان می‌باشد، در این پژوهش علل اقدام کمتر خانم‌ها برای اهدای خون، نسبت به آقایان بررسی شده‌است.

مواد وروش‌ها

نوع مطالعه مقطعی می‌باشد و جامعه مورد مطالعه، معلمین خانم و دانش‌آموزان بالای ۱۷ سال دبیرستان‌های دخترانه استان اردبیل می‌باشد. روش نمونه‌گیری به‌صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای از بین دبیرستان‌های دخترانه استان بود و تعداد ۲۸۰ نفر دانش‌آموز و ۲۸۰ نفر معلم وارد مطالعه شدند. اطلاعات توسط پرسشنامه جمع‌آوری و در نهایت از نرم‌افزار کامپیوتری SPSS جهت تجزیه و تحلیل آماری استفاده شد.

یافته‌ها

میانگین سنی گروه دانش‌آموزی ۱/۳۹ ± ۱۷/۹ سال و میانگین سنی معلمین ۶/۷۴ ± ۳۳/۷ سال بود. در اکثریت جمعیت تحت مطالعه، سطح تحصیلات پدران و مادران خانواده‌های دانش‌آموزان و معلمان دوره ابتدایی بوده و اکثراً پدران شغل آزاد و مادران خانه‌دار بودند(۹۱/۷٪ دانش‌آموزان و ۹۱/۶٪ برای معلمین). سابقه اهدا خون در دانش‌آموزان و معلمین به ترتیب ۱۰ و ۲۱ درصد بود. مهم‌ترین علت اهدا خون در هر دو گروه اقدام انسان‌دوستانه ذکر شد. ۳۵٪ دانش‌آموزان و حدود ۲۱٪ معلمین، به میزان زیاد و خیلی زیاد از روند اهدای خون ترس داشتند. ۴۰٪ دانش‌آموزان و ۵۷٪ معلمین مهم‌ترین علت استقبال کم خانم‌ها از روند اهدا خون را کم خونی بیان کردند. ۳۲/۲٪ دانش‌آموزان و ۱۷٪ معلمین مهم‌ترین علت استقبال کم بانوان از اهدای خون را عدم موافقت والدین یا همسر می‌دانند. ۱۷/۳٪ دانش‌آموزان و ۹/۶٪ معلمین سابقه انجام حجامت داشتند و بین دو گروه اختلاف معنی‌دار آماری با P=۰/۰۱ مشاهده گردید.

نتیجه گیری

با توجه به این‌که سه عامل عقیده بر کم خونی در خانم‌ها، ترس از اهدا و عدم اجازه والدین مهم‌ترین عوامل استقبال کم خانم‌ها در امر اهدای خون مطرح شده‌اند باید در مورد آموزش عمومی مسایل مربوط به انتقال خون از طریق رسانه‌های عمومی و رادیو و تلویزیون اهتمام ملی را مد نظر داشت.

کلمات کلیدی: **اهدای خون، خون کافی، آگاهی، دیدگاه**

تاریخ دریافت : ۸۳/۸/۲۱
تاریخ پذیرش : ۸۵/ ۱/۱۶

۱- مؤلف مسؤول: پزشک عمومی ـ مرکز تحقیقات سازمان انتقال خون ایران و پایگاه منطقه‌ای اردبیل ـ نرسیده به میدان جهاد ـ کدپستی : ۵۶۱۴۷۳۱۱۴۹
۲- پزشک عمومی ـ مرکز تحقیقات سازمان انتقال خون ایران و پایگاه منطقه‌ای اردبیل
۳- متخصص پزشکی اجتماعی ـ استادیار دانشگاه علوم پزشکی اردبیل
۴- متخصص آسیب شناسی بالینی و تشریحی ـ مرکز تحقیقات سازمان انتقال خون ایران و پایگاه منطقه آموزشی خراسان رضوی
۵- متخصص بیماری‌های داخلی ـ استادیار دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]

مقدمه

حدود نیمی از جمعیت کشور ما را زنان تشکیل می‌دهند. اهدای خون در میان زنان یکی از مصادیق بارز مشارکت‌های اجتماعی زنان ایرانی است و با توجه به کمتر بودن میزان شیوع بسیاری از عوامل خطر ساز در میان زنان ایرانی، اهداکنندگان زن می‌توانند یکی از مهم‌ترین اهداف بسیج داوطلبان اهدای خون سازمان انتقال خون باشند. ولی میزان مشارکت زنان در اهدای خون در بسیاری از استان‌ها بسیار کمتر از حد مورد انتظار است (۱).

دلایل متعددی برای کم بودن میزان اهدای خون در میان زنان وجود دارد. که مواردی مثل کم خونی، حاملگی و پایین بودن وزن بدن را می‌توان نام برد. ترس از سوزن، درد یا کوفتگی هنگام خون دادن و ترس از آزمایش‌هایی که روی خون انجام می‌شود نیز از مواردی هستند که باعث کم بودن اهدای خون توسط زنان می‌باشند (۲).

در آمارهای موجود، سطح مشارکت زنان کشور در امر اهدای خون کم می‌باشد و درصد این مشارکت در بخش‌های مختلف کشور متفاوت می‌باشد. به طور متوسط میزان مشارکت زنان در ایران حدود ۱۵درصد بوده‌است و در استان اردبیل طی سال ۱۳۷۹، تنها ۶ درصد اهدای خون توسط زنان صورت گرفته‌است. این در حالی‌است که استان‌های لرستان و بوشهر مشارکت ۳۱ و ۳۰ درصد را شاهد بوده‌اند(۱). از طرف دیگر در بیشتر کشورهای پیشرفته این درصد خیلی بالاتر بوده‌است، طی تحقیق صورت گرفته در امریکا مشخص شده که مراجعه جهت اهدای خون توسط زنان در سن ۱۷ سالگی، ۵۶٪ در مقابل ۴۴٪ در مردان بوده و در سن ۲۹ سالگی این مقدار ۵۷٪ بوده‌است. این اطلاعات نشان می‌دهد که در این سنین میزان مشارکت خانم‌ها ۳۱ درصد بیشتر از آقایان بوده‌است(۳).

در مطالعه دیگری که در فنلاند صورت گرفت مشخص شده‌است که زنان ۵۳٪ اهداکنندگان را شامل می‌شوند و ۴۸٪ تعداد اهدای خون مستمر در سال، توسط این قشر صورت می‌گیرد (۴). از طرف دیگر در کشورهای عقب‌افتاده مثل نیجریه درصد مشارکت زنان در امر اهدای خون کمتر از ۵٪ است(۱).

با توجه به این عوامل بر آن شدیم در راستای بررسی عوامل مؤثر در امر اهدای خون، به بررسی آگاهی و دیدگاه معلمین خانم و دانش‌آموزان دختر بالای ۱۷ سال بپردازیم. و انتخاب این قشر جوان، با توجه به نقش آن‌ها در آموزش عمومی جامعه زنان بوده‌است.

مواد و روش ها

نوع مطالعه مقطعی بود و جامعه مورد مطالعه معلمین خانم و دانش‌آموزان بالای ۱۷ سال دبیرستان‌های دخترانه استان اردبیل بودند. در ابتدا لیست کلیه دبیرستان‌های دخترانه استان (شامل شهرستان‌های اردبیل، مشکین شهر، خلخال و پارس‌آباد) از اداره آموزش و پرورش استان گرفته شد و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، تعداد ۲۸۰ نفر دانش‌آموز و ۲۸۰ نفر معلم وارد مطالعه شدند و تعداد ۲۰ خوشه ۱۴ تایی مدنظر قرار گرفت. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه بود که حاوی ۲۵ عنوان سؤال بود که در مورد اعتبار و پایایی سؤالات ابتدا به صورت پایلوت و در مورد ۳۵ نفر اجرا گردید و بعد از بررسی آن و تأیید توسط مراجع کارشناسی سازمان مرکزی، پرسش‌نامه اصلی مورد استفاده قرار گرفت. بعد از جمع‌آوری اطلاعات و تکمیل پرسش‌نامه، اطلاعات و داده‌ها وارد رایانه گردید و با نرم‌افزار SPSS11 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای مقایسه کمی از آزمون t و آنالیز واریانس و برای مقایسه مقادیر کیفی از کای‌دو استفاده گردید.

یافته ها

میانگین سنی گروه دانش‌آموزان ۱/۳۹ ± ۱۷/۹ سال و میانگین سنی معلمین ۶/۷۴ ± ۳۳/۷ سال می‌باشد. توزیع مشاغل پدران و مادران خانوارهای تحت مطالعه در جدول شماره ۱ آمده است.

اکثریت مادران جمعیت گروه‌های دانش‌آموزی ومعلمین به ترتیب با ۲۵۷ نفر (۹۱/۷٪) و ۲۵۴ نفر (۹۱/۶٪) خانه‌دار بودند. توزیع میزان تحصیلات پدران و مادران جمعیت تحت مطالعه در هر دو گروه دانش‌آموزی و معلمین در جدول شماره ۲ آورده شده است.

از نظر سابقه اهدای خون در خانواده، ۵۵/۷٪ خانواده دانش‌آموزان و ۷۲/۱٪ خانواده معلمین سابقه اهدای خون

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]

جدول شماره ۱: توزیع مشاغل پدران جمعیت تحت مطالعه

گروه / نوع شغل	دانش‌آموزان	معلمین
کارمند	(۳۱/۷۰) ۸۷	(۳۴/۲)۹۶
کارگر	(۱۷/۱۴)۴۸	(۱/۴)۴
کشاورز	(۶/۷۸)۱۹	(۵/۳)۱۵
دامدار	(۰/۳)۱	(۲/۸)۸
بیکار	(۶/۴)۱۸	(۵)۱۴
مشاغل آزاد	(۳۸/۲۱)۱۰۷	(۵۱/۰۷)۱۴۳
جمع	(۱۰۰)۲۸۰	(۱۰۰)۲۸۰

داشتند. بین دو گروه اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده شد (P=۰/۰۰۰۱) از نظر سابقه اهدای خون توسط خود فرد تا زمان حال، در گروه‌های دانش‌آموزی و معلمین به‌ترتیب ۱۰٪ و ۲۱٪ سابقه اهدای خون داشتند. ۹۸/۷٪ دانش‌آموزان و ۹۹/۲٪ معلمین، اقدام انسان دوستانه را مهم‌ترین علت اهدای خون ذکر نموده‌اند.

در مورد انگیزه‌های اهدای خون، تنها ۳/۶٪ معلمین به علت اطلاع از وضعیت سلامتی، خون اهدا کرده‌اند و در گروه دانش‌آموزی، این رقم صفر می‌باشد. اهدای خون به علت نیاز نزدیکان در گروه معلمین ۵/۴٪ و در گروه دانش‌آموزی صفر می‌باشد. ۴۴٪ دانش‌آموزان و ۱۸٪ معلمین بیش از دو علت برای امر اهدای خون مطرح کرده‌اند.

در مورد مزایای اهدای خون، ۹۸/۸٪ دانش‌آموزان و ۹۹/۶٪ معلمین نجات جان انسان‌ها را از مزایای اهدای خون دانسته‌اند.

۸۹٪ دانش‌آموزان و۹۵/۵٪ معلمین کاهش احتمال بروز بیماری‌های قلبی و عروقی و مغزی را از مزایای اهدای خون و ۸۸/۸٪ دانش‌آموزان و۹۴/۳٪ معلمین فعال شدن مراکز خون‌سازی را از مزایای اهدا خون مطرح کرده‌اند. ۹۹/۱٪ دانش‌آموزان و ۹۹/۱٪ معلمین احساس آرامش روحی روانی به علت کمک به هم‌نوع را از مزایای اهدای خون مطرح کرده‌اند که برای هر کدام از موارد فوق سؤالات مجزا به صورت پاسخ‌های بلی و خیر مطرح شده‌بود که در ۴ مورد فوق بین دو گروه دانش‌آموزی و معلمین اختلاف معنی‌دار آماری وجود نداشت.

۸۵/۶٪ از دانش‌آموزان و۸۶/۲٪ معلمین اهدا خون را یک وظیفه دینی می‌دانستند و اختلاف معنی‌دار بین دو گروه وجود نداشت. ۸۸/۴٪ از دانش‌آموزان و ۸۵/۰۹٪ معلمین اهدا خون را یک وظیفه ملی می‌دانستند و اختلاف معنی‌داری بین دو گروه وجود نداشت.

در مورد انواع بیماران نیازمند به خون‌های اهدایی، ۱۹/۴٪ دانش‌آموزان و ۲۱٪ معلمین تنها توانسته‌اند به یک مورد اشاره نمایند. ۴۳٪ دانش‌آموزان و ۴۰٪ معلمین تنها به دو مورد اشاره کرده‌اند و فقط ۱۵٪ دانش‌آموزان و ۱۲/۷٪ معلمین توانسته‌اند به ۴ و ۵ مورد از بیماری‌ها اشاره نمایند (بیشترین موارد مطرح شده: کم خونی، تصادف، هموفیلی، تالاسمی، سرطان‌ها). ۲۲/۶٪ دانش‌آموزان و ۱۸/۵٪ معلمین از انجام آزمایش HIV به‌دنبال اهدا خون مطلع بوده‌اند. ۲۵٪ دانش‌آموزان و ۲۴٪ معلمین از انجام HBsAg و ۷۸/۴٪ دانش‌آموزان و۸۲/۵٪ معلمین از انجام آزمایش HIV و ۴/۵٪ دانش‌آموزان و۹/۷٪ معلمین از انجام آزمایش سیفلیس به‌دنبال اهدا خون مطلع بودند و تنها ۷/۱٪ دانش‌آموزان و ۱۷/۱٪ معلمین از انجام هر ۴ آزمایش مطلع بودند. توزیع میزان ترس از نتایج آزمایش‌های بعد از اهدای خون طبق جدول شماره ۳ به شرح زیر آورده شده‌است.

جدول شماره۲: توزیع میزان تحصیلات پدران و مادران دانش‌آموزان و معلمین

نام / تحصیلات	دانش‌آموزان		معلمین	
	پدران	مادران	پدران	مادران
بیسواد	(۱۳/۵)۳۹	(۳۱/۴)۸۸	(۱۳/۹)۳۹	(۳۹/۱)۱۰۸
ابتدایی	(۳۹/۳)۱۰۹	(۳۸/۹)۱۰۹	(۳۳/۵)۹۴	(۳۹/۱)۱۰۸
راهنمایی	(۱۸)۵۰	(۱۶/۷)۴۷	(۱۹/۲)۵۴	(۱۱/۹)۳۳
دیپلم	(۲۲/۱)۶۲	(۹/۲۸)۲۶	(۲۲/۱)۶۲	(۷/۹)۲۲
لیسانس	(۶/۴)۱۸	(۲/۸۵)۸	(۸/۵)۲۴	(۱/۸)۵
بالاتر از لیسانس	(۱/۷)۳	(۰/۷)۲	(۱/۷)۳	۰
جمع	(۱۰۰)۲۸۰	(۱۰۰)۲۸۰	(۱۰۰)۲۸۰	(۱۰۰)۲۸۰

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]

جدول شماره۳: توزیع میزان ترس از نتایج آزمایش‌های بعد از اهدای خون

میزان ترس	دانش‌آموزان	معلمین
خیلی کم	(۲۵/۸)۷۲	(۲۸)۷۶
کم	(۱۶/۴)۴۶	(۲۰/۶)۵۶
تا حدودی	(۲۲/۲)۶۲	(۳۰/۲)۸۲
زیاد	(۱۱/۴)۳۲	(۹/۵)۲۶
خیلی زیاد	(۲۴/۰۱)۶۷	(۱۱/۴)۳۱
جمع	(۹۹/۶۴)۲۷۹	(۹۶/۷۸)۲۷۱

۳۵/۴٪ دانش‌آموزان و ۲۰/۹٪ معلمین به میزان زیاد و خیلی زیاد از فرآیند اهدای خون ترس دارند و ۲۵/۸٪ دانش‌آموزان و ۲۸٪ معلمین ترس خیلی کمی از فرآیند اهدای خون دارند.

۴۰٪ دانش‌آموزان و۵۷٪ معلمین مهم‌ترین علت استقبال کم خانم‌ها از روند اهدای خون را کم‌خونی خانم‌ها دانسته‌اند. ۳۲/۲٪ دانش‌آموزان و ۱۷٪ معلمین عدم موافقت والدین یا همسر را مهم‌ترین علت استقبال کم خانم‌ها مطرح کرده‌اند. ۱۲/۸٪ از دانش‌آموزان و ۱۰/۱٪ معلمین عدم دسترسی به واحدهای اهدای خون را از مهم‌ترین علل استقبال کم خانم‌ها از اهدای خون مطرح کرده‌اند.

۱۷/۳٪ دانش‌آموزان و ۹/۶٪ معلمین سابقه انجام حجامت داشتند و بین دو گروه اختلاف معنی‌دار آماری با p=۰/۰۱ مشاهده گردید. ۱۵٪ دانش‌آموزان و۱۰٪ معلمین فواید حجامت را بیشتر از اهدای خون می‌دانستند و بین دو گروه با p=۰/۰۷ اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده نشد. ۵۸٪ دانش‌آموزان و ۶۴/۶٪ معلمین اساساً فواید اهدای خون و حجامت را غیر قابل مقایسه می‌دانستند.

۲۱/۰۹٪ دانش‌آموزان و ۱۵/۶٪ معلمین، توانایی سازمان در رساندن خون‌های اهدایی به تک تک افراد نیازمند را، کم و خیلی کم و ۳۲/۷٪ دانش‌آموزان و ۳۷/۶٪ معلمین این توانایی را زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

در مورد کم خون بودن خانم‌ها ۶۴/۸٪ دانش‌آموزان و ۶۶/۸٪ معلمین اکثر خانم‌ها را کم خون می‌دانند که بین دو گروه اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده نمی‌شود(p=۰/۳).

۳۳/۶٪ دانش‌آموزان و ۳۴/۵٪ معلمین بر این اعتقاد بودند که اهدای خون منجر به کم‌خونی می‌شود و ۳۴/۷٪ دانش‌آموزان و ۴۱/۹٪ از معلمین بر این اعتقاد بودند که اهدای خون موجب تشدید کم خونی می‌شود. ۵۰/۹۲٪ دانش‌آموزان و ۴۶/۵٪ معلمین بر این اعتقاد بودند که خانم‌ها به علت پریودهای ماهانه نیازی به اهدای خون ندارند و بین دو گروه p=۰/۰۰۰۱ اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده شد.

بحث

افزایش شمار مبتلایان به عفونت‌های قابل سرایت از طریق انتقال خون، به‌خصوص از هنگامی که مسأله غیر منتظره ایدز به عنوان بحث مهم در ایمنی انتقال خون جای خود را باز نموده‌است، فراخوانی اهداکنندگان و ارزیابی و بررسی دقیق آنان قبل از اهدای خون و انتخاب اهداکنندگانی که از نظر مواجهه با این عوامل در معرض خطر کمتری هستند، بخش اصلی راه‌کارهای جهانی، در زمینه اطمینان یافتن از تأمین خون سالم را تشکیل می‌دهد.

تلاش سازمان انتقال خون در برطرف نمودن کمبود تعداد اهداکنندگان احتمالی نیست، بلکه اصل سیاست سازمان، ایجاد انگیزه و بسیج چنین اهداکنندگانی است تا مقادیر کافی از خون در زمان و مکان مناسب جمع‌آوری گردد (۵). از این رو نقش زنان در تأمین خون کافی و سالم بیشتر مشخص می‌گردد. ولی طی سالیان گذشته، میزان مشارکت زنان در اهدای خون کم بوده‌است. در سال ۱۳۷۹ حدود ۱۵٪ اهداکنندگان را زنان تشکیل داده‌اند که کمترین میزان اهدا در میان زنان آذربایجان‌شرقی با یک درصد جمعیت اهداکننده و حداکثر در استان‌های لرستان و بوشهر و چهار محال و بختیاری با ۳۱ و ۳۰ درصد جمعیت اهداکننده بوده است (۱). این در حالی‌است که در کشورهای پیشرفته زنان سهم بسزایی در تأمین خون کافی و سالم بر عهده دارند. به طور مثال در فنلاند در یک مطالعه زنان ۵۳٪ از کل اهداکنندگان را به خود اختصاص داده‌اند (۴).

دلایل متعددی برای میزان کم اهدای خون در میان زنان وجود دارد که مواردی مثل کم خونی، حاملگی و پایین

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]

بودن وزن بدن را می‌توان نام برد. و ترس از سوزن، درد یا کوفتگی هنگام خون دادن و ترس از آزمایش‌هایی که روی خون‌ها انجام می‌شود نیز از مواردی هستند که باعث اهدای کم خون توسط زنان می‌گردد (۲).

فقر اقتصادی و اقتصاد ناپایدار به ضرر بسیج اهداکنندگان می‌باشد. هنگامی که افراد، زیر بار فشارهای مختلف زندگی (اجتماعی و اقتصادی) قرار دارند فرصت فکر کردن به دیگران و مشکلات آن‌ها را ندارند و زمان کمتری را برای دیگران صرف می‌نمایند. در این مطالعه قریب به ۲۴٪ از سرپرست‌های گروه دانش‌آموزان متعلق به بیکاران و گروه کارگری می‌باشد که شاید میزان کم مشارکت در آن‌ها، به دلیل مشکلات اقتصادی پایین باشد و همان‌طور که می‌بینیم این مقدار در گروه معلمین ۶/۴٪ می‌باشد و مشارکت نیز در این قشر بیشتر است. در مطالعات مختلفی که صورت گرفته عوامل اقتصادی و اجتماعی بر میزان مشارکت در امر اهدای خون بسیار مؤثر شناخته‌شده‌است (۹، ۶).

در مورد میزان تحصیلات سرپرستان و مادران گروه‌های مورد مطالعه، ۵۲٪ سرپرستان گروه دانش‌آموزی تحصیلاتی کمتر از پنجم ابتدایی داشته و یا بیسواد بوده‌اند و ۸۷٪ مادران دانش‌آموزان نیز تحصیلات کمتر از سوم راهنمایی و پایین‌تر داشته‌اند که از این تعداد ۳۱/۴٪ مادران، بیسواد بوده‌اند که طبیعتاً ایجاد انگیزه در فرزندان از طریق این افراد ممکن است دچار مشکل باشد. تمرکز بر خود دختران دانش‌آموز برای ایجاد انگیزه در آن‌ها جهت اهدا خون ضروری است و این مطابق با اصل سوم بسیج اهداکنندگان است که تأکید دارد آشنا ساختن افراد جوان با اهدای خون آسان‌تر از والدین آن‌هاست(۵).

از نظر سابقه اقدام به اهدای خون توسط دو گروه دانش‌آموزان و معلمین به ترتیب ۱۰٪ و ۲۱٪ بوده‌است، میزان مشارکت خانم‌های معلم بیشتر است که شاید مرتبط به اختلاف سطح تحصیلات معلمین با سطح تحصیلات گروه دانش‌آموزی باشد. همچنین با توجه به سن بالای این گروه، فرصت بیشتری جهت اهدای خون برای آن‌ها وجود داشته‌است. در یک تحقیق مشخص شده‌است که افراد با تحصیلات متوسط تمایل بیشتری به اهدای خون مستمر و یا اهدای اضطراری دارند (۹).

هر دو گروه معلمین و دانش‌آموزان، شرکت در امر انسان‌دوستانه را مهم‌ترین علت اهدای خون ذکر کرده‌اند که این مورد نیز هم‌خوانی کامل، با اصل ۹ اصول بسیج اهداکنندگان دارد که اشاره می‌کند اعطای انواع وسایل محرک به اهداکننده خون، فرد داوطلب را بر نمی‌انگیزد و از طرف دیگر اعطای جوایز می‌تواند خطر بالقوه اهداکننده حرفه‌ای را به دنبال داشته‌باشد (۵). در این مطالعه تنها ۳/۶٪ از معلمین اطلاع از وضعیت سلامتی خود را علت اهدا خون ذکر کرده‌اند که می‌تواند دلیلی بر عدم لزوم انجام آزمون‌های غیر ضروری به‌جز آزمایش‌های غربالگری و غیر قابل اجتناب روی خون‌های اهدایی باشد و اساساً تأثیر انجام آزمایش‌های متعدد روی خون‌های اهدایی بر میزان استقبال اهداکنندگان قابل بحث است که مطابق با سیاست‌های سازمان نیز نمی‌باشد. انسان‌دوستی، تقاضا برای خون و فشار اجتماعی از ناحیه دوستان و بستگان برای اهدای خون عوامل کلیدی دیگری هستند که در تصمیم گیری برای اهدای خون مؤثر می‌باشند.

۹۸/۸٪ دانش‌آموزان و ۹۹/۶٪ معلمین نجات جان انسان‌ها را از مزایای اهدای خون دانسته‌اند که ضرورت توجه اساسی به این بعد اهدای خون را در ایجاد انگیزه در سایر افراد جامعه می‌طلبد.

انگیزش در مبادرت به اهدای خون شامل فرآیندهای متعددی است. در ابتدا اطلاع و آگاهی از نیاز به خون در جامعه ضروری بوده و نیازمند آموزش می‌باشد. آموزش را می‌توان از طریق رسانه‌های گروهی و یا مدارس به انجام رساند یا به شکل صمیمانه‌تری توسط پزشک یا پرستار به بیمار و همراهانش یا توسط اهداکنندگان با تجربه به سایر دوستان و آشنایان ارایه نمود. آموزش همگانی نیازمند تکرار و تقویت مداوم است. آگاهی کامل پیرامون نیاز جامعه به خون، بخشی اساسی از ایجاد انگیزه در فرد است. اما صرف آگاهی در ترغیب افراد به اهدای خون کافی نیست (۷، ۵).

ایجاد انگیزه مستلزم دلبستگی و علاقه به مقوله اهدای خون است. دلبستگی و علاقه شاخه‌ای از آگاهی فرد است اما به سادگی از طریق پیام‌های عمومی ایجاد نمی‌گردد. این

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]

دلبستگی و علاقه طی مدت طولانی، در میان افراد خانواده، دوستان، در محیط مدرسه یا محل کار و در خلال بحث‌ها و تجدیدنظرها شکل می‌گیرد. دلبستگی و علاقه به تنهایی فرد را به اهدا خون ترغیب نمی‌کند با این‌حال مرحله‌ای اساسی است که فرآیند انگیزش به سوی لزوم اهدای خون پیش می‌برد. انگیزش به مفهوم میل به اهدای خون است. چنین میل و رغبتی در افرادی که قبلاً آگاه و علاقمند شده‌اند به‌وجود آمده و به‌ندرت برخواسته از فراخوانی همگانی و ملی است. اهمیت دادن به مسأله انسان‌دوستی و نجات بیماران می‌تواند در ایجاد انگیزه اهدای خون مؤثر باشد. همان‌طورکه ۸۵/۶٪ دانش‌آموزان و ۸۶/۲٪ معلمین اهدای خون را یک وظیفه دینی می‌دانند و اکثریت آن‌ها اهدا خون را وظیفه ملی نیز می‌دانند که می‌توان از این ابعاد در ایجاد انگیزه در افراد برای اهدای خون استفاده‌کرد.

در مورد انواع بیماران نیازمند به خون‌های اهدایی، ۱۹/۴٪ دانش‌آموزان و۲۱٪ معلمین تنها توانسته‌اند به یک مورد اشاره نمایند که نشان‌دهنده اطلاعات کم در این رابطه است. سازمان انتقال خون و حوزه بسیج اهداکنندگان باید در این رابطه اطلاع‌رسانی خوب از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی انجام دهد. زیرا اطلاعات عمومی موارد مصرف این خون‌ها نامطلوب می‌باشد.

۳۵/۴٪ دانش‌آموزان و ۲۰/۹٪ معلمین به میزان زیاد و خیلی زیاد از فرآیند اهدای خون ترس دارند که جهت بررسی این مورد نیازمند مطالعه بیشتر هستیم . آن‌چه مشخص است این‌که ترس از اهدای خون یکی از علل اصلی استقبال کم جوانان جهت اهدای خون می‌باشد و مطالعات مختلف صورت گرفته چه در داخل و در خارج از کشور نیز تأییدکننده این مطلب بوده‌است (۷، ۳).

۴۰٪ دانش‌آموزان و۵۷٪ معلمین خانم در این مطالعه مهم‌ترین علت عدم مشارکت در امر اهدای خون را کم‌خونی خانم‌ها ذکر کرده‌اند و از طرف دیگر ۶۴/۸٪ دانش‌آموزان و ۶۶/۸٪ معلمین، خانم‌ها را کم خون می‌دانند. برای برآورد دقیق شیوع کم‌خونی در جمعیت زنان در استان، نیازمند مطالعه دقیق در این رابطه هستیم. در مطالعه صورت گرفته در خارج از کشور، مشخص شده‌است که خانم‌ها حدود ۵۰٪ اهدای خون را در سنین قبل از ۳۰ سالگی داشته‌اند و بعد از سن ۳۰ سالگی میزان مشارکت خانم‌ها کاهش محسوسی پیدا می‌کند که یکی از مهم‌ترین دلایل آن ایجاد کم خونی یا تشدید آن در بین اهداکنندگان خون و یا جمعیت عمومی زنان می‌باشد (۳).

۱۷/۳٪ دانش‌آموزان و ۹/۶٪ معلمین سابقه حجامت داشته‌اند که بین دو گروه اختلاف معنی‌دار مشاهده گردید و با توجه به این‌که بحث حجامت در استان و کشور به‌صورت کاملاً بهداشتی انجام نمی‌گردد، به نظر می رسد این افراد در معرض خطر انتقال انواع بیماری‌های منتقله از طریق انجام این عمل هستند که باید مسؤولین، واقعیت‌ها را پذیرفته و نسبت به ساختاردهی به این امر اقدام نمایند. از طرف دیگر با گسترش امروزه حجامت مخصوصاً در بین قشر جوان، تأمین خون کافی و سالم با چالش مواجه خواهدشد.

در مقایسه فواید دو اقدام حجامت و اهدا خون ۱۵٪ دانش‌آموزان و ۱۰٪ معلمین فواید حجامت را بیشتر از اهدای خون دانسته‌اند که در این رابطه و در مورد صحت و سقم این برداشت متخصصین مربوطه باید مطالعه‌های مناسب طراحی و به این مسأله پاسخگو باشند.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج برگرفته از این مطالعه اکثریت افراد سه عامل شیوع زیاد کم خونی در خانم‌ها، ترس از اهدا خون و عدم اجازه والدین و همسر را از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در مشارکت کم خانم‌ها در امر اهدای خون ذکر نموده‌اند و همچنین با توجه به این‌که در اکثر استان‌های کشور نیز درصد مشارکت این قشر از جامعه کمتر یا مشابه استان اردبیل می‌باشد پیشنهاد می‌گردد:

۱- مشارکت و برنامه‌ریزی در حل معضل کم خونی فقر آهن در بین زنان و همچنین استفاده از مکمل آهن برای خانم‌هایی که به طور مستمر در صف اهداکنندگان قرار می‌گیرند.

۲- برنامه‌ریزی‌های وسیع در سطح وزارت‌خانه‌های آموزش و پرورش و بهداشت و درمان، با همکاری رادیو و تلویزیون در زمینه آموزش مسایل مربوط به اهدای خون و

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]

زدودن ترس غیرمنطقی از روند اهدای خون در بین زنان.
۳- مصاحبه با زنان اهداکننده خون در مناسبت‌های مختلف از قبیل روز انتقال خون و ایام دیگر.
۴- تهیه فضای مناسب برای خون‌گیری از زنان در مراکز ثابت و همچنین مراکز سیار.

تشکر و قدردانی

به این وسیله از همکاری مسؤلین آموزش و پروش و همچنین معلمان و دانش‌آموزانی که در این طرح ما را یاری نموده‌اند نهایت تشکر و قدرانی به‌عمل می‌آید.

References :

۱- دکتر پورفتح‌الله علی‌اکبر "بررسی میزان مشارکت زنان در اهدای خون و عوامل مؤثر بر آن" نشریه علمی، خبری خون ۱۳۸۱، شماره یک ص ۱۱-۱.

2- LE Boulware. The contribution of sociodemographic, medical and attituditional factors to blood donation among the general public. Transfusion 2002; 42: 669-678.

3- Newman BH. Adjusting our management of female blood donors: the key to an adequate blood supply. Transfusion 2004; 44: 591-596.

4- Vabasoyrinke J, Survela M. Presentation prepared for the collequium. Donor Recruitment 2002; 84: 8-9.

۵- گروه مؤلفین سازمان انتقال خون ایران، درس‌نامه اصول انتقال خون در پزشکی، جلد دوم، ۱۳۷۷، ص ۵۴۱-۵۱۹.

6- Holdershow J, Gendwall P, Wright M. Predicting willingness to donate blood. Australian Marketing Journal 2000; 11: 87-95.

7- Wiwanitkit V. Knowledge about blood donation among a sample of Thai university students. Vox sanguinis 2002; 83: 97-99.

8- Yingwn SA, Schreiber G. First time blood donors, demographic trend. Transfusion 2001; 41:300-324.

۹- طباطبایی مرتضی، دکتر فردوسی حمیده: بررسی میزان شناخت و رضایت شهروندان کرمانی از سازمان انتقال خون کرمان، فصلنامه خون، آذر ۱۳۸۲، ص ۴۶۸-۴۸۳.

10- Glynnetal SA. Attitudes toward blood donation incentives in the United States. Transfusion 2003; 43: 7-16.

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]

Evaluation of knowledge and attitude of female teachers and students (above 17 years of age) about donation in Ardabil province girl high schools

Bazazataei A.[1,2](MD), Davarnia B.[1,2](MD), SadegyyeAharry S.[3](MD), Haghighy S.[4](MD), Azami A.[3](MD)

[1]*Iranian Blood Transfusion Organization - Research Center*
[2]*Ardabil Regional Blood Transfusion Center*
[3]*Ardabil University of Medical Sciences*
[4]*Khorasan Razavi Regional Educational Blood Transfasion Center*

Abstract

Background and Objectives

To ensure safe and adequate blood supply to meet patients' needs is the main goal of blood centers. To this end, regular blood donors play an important role; especially recruitment of female teachers and students is very significant. In this study, we aimed to study reasons why females as compared with males are less motivated to embark on blood donation.

Materials and Methods

This survey was a cross-sectional research. A questionnaire was used to gather data on the knowledge and attitude of 280 female teachers and 280 female students about blood donation . SPSS statistical software was used for data analysis.

Results

The age average of students and teachers were 17/9±1/39 and 33.7±6.74 respectively. 10% of female students and 21% of female teachers had the experience of blood donation. The main positive motivation for blood donation in both groups came out of altruistic causes. 35% of students and 21% of teachers were afraid of blood donation, 40% of students and 57% of teachers were afraid of anemia, and finally 32.2% of students and 17% of teachers were not allowed by their parents and hubands to donate blood.

Conclusions

In this study , three main negative motivation causes for females to embark on blood donation came out to be fear of donation, fear of getting anemia, and lack of permission by their parents and husbands.

Key words: Blood donation, Safe and sufficient blood, Knowledge, Attitude, Teachers, Students above 17 years old, Girl high schools
SJIBTO 2006; 2(7): 373-378

Received: 14 Mar 2005
Accepted: 23 Nov 2005

Correspondence: Bazazataei A., MD, IBTO-Research Center
P.code : 5614731149, Ardabil, Iran. Tel: (+98451) 2237169 ; Fax: (+98451) 3361409
Email: *DoctorBazazataei@yahoo.com*

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-10-31]